



REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

VKLJUČEVANJE OTROK PRISELJENCEV V SLOVENSKI VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNI SISTEM

MAREC 2017
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE, ZNANOST IN ŠPORT

KAZALO

Uvod	2
1. Terminološka razlaga	3
2. Pravnoformalne podlage za izobraževanje otrok priseljencev v Slovenij	4
2.1. Mednarodni dokumenti	4
2.2. Slovenske pravnoformalne podlage pri vključevanju otrok priseljencev v sistem vzgoje in izobraževanja ter izhodišča za razvoj multikulturnega izobraževanja	5
3. Sistemska ureditev izobraževanja otrok priseljencev	8
3.1. Predšolska vzgoja	8
3.2. Osnovna šola.....	8
3.3. Srednja šola	10
4. Vključevanje otrok prosilcev za mednarodno zaščito in otrok z mednarodno zaščito v vzgojno-izobraževalni sistem	10
Zaključek	13
Literatura in viri	15

Uvod

Izobraževanje in šola kot polje izobraževalnih in socializacijskih dejavnosti imata ključno vlogo pri vključevanju učencev priseljencev v novo okolje. Ravno v izobraževalnem procesu učenci priseljenci pridobijo znanja, veščine in stkejo medsebojne vezi, ki jih potrebujejo za vključitev v novo družbeno okolje. Pomembno je izpostaviti, da lahko države s svojimi politikami vključevanja otrok priseljencev¹ v izobraževalni sistem bistveno vplivajo na njihov uspeh v šoli in na nadaljnjo integracijo v družbo.

O izobraževalnem sistemu v Sloveniji še ne moremo govoriti kot o multikulturnem izobraževanju, res pa je, da so v zadnjih letih v naši državi postavljeni nekateri temelji za razvoj tovrstnega izobraževanja zlasti od leta 2007, ko je bila sprejeta Strategija vključevanja otrok, učencev in dijakov migrantov v sistem vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji, pred tem že Strategija vzgoje in izobraževanja Romov v Republiki Sloveniji (2004), kasneje še Smernice za izobraževanje otrok tujcev v vrtcih in šolah (2009), dopolnjene kot Smernice za vključevanje otrok priseljencev v vrtce in šole (2012) ter Kodeks medkulturnega dialoga za izobraževalce odraslih (2010).

Ne glede na omenjeno se je že v preteklosti slovenski izobraževalni sistem izkazal za solidarnega, vključujočega in uspešnega pri sprejemanju tistih, ki so se k nam zatekli zaradi vojn na Balkanu.

V septembru in oktobru 1992 je bilo v Sloveniji 17.000 otrok- začasnih beguncev iz BIH, za katere je bil organiziran pouk v osnovnih šolah z bosansko-hercegovskim učnim programom. V naslednjih letih se je število otrok beguncev zmanjšalo, tako, da so se v šolskem letu 1995/96 omenjeni otroci postopoma začeli vključevati v slovenske osnovne šole. Že tedaj so bili slovenski učitelji deležnih osnovnih smernic, ki so pomenile korak k boljšemu in lažjemu vključevanju začasnih beguncev v slovensko šolsko okolje (Topić (ur.), 1995).

¹ Z izrazom »otrok priseljenec« označujemo otroke v vrtcih ter učence in dijake v osnovnih in srednjih šolah.

1. Terminološka razlaga

Glede na dejstvo, da se osredotočamo na šolsko polje, izraz priseljenc uporabljam v skladu z razlago, izraženo v Strategiji za vključevanje otrok, učencev in dijakov migrantov v vzgojo in izobraževanje (2007, v nadaljevanju Strategija) ter novejšimi šolskimi dokumenti z omenjenega področja, kot so Smernice za vključevanje otrok priseljencev v vrtce in šole (2012, v nadaljevanju Smernice), ki so uresničitev Strategije vključevanja otrok, učencev in dijakov migrantov v sistemu vzgoje in izobraževanja ter Bela knjiga (Krek, Merljak (ur.), 2011, v nadaljevanju Bela knjiga).

Priseljence v Republiki Sloveniji tako lahko glede na definicijo v Strategiji (2007, str. 8) razdelimo v več skupin:

- nekdanji priseljenci, ki imajo slovensko državljanstvo: to so osebe, ki so rojene v Republiki Sloveniji in živijo tu od rojstva dalje (druga in tretja generacija priseljencev - materni jezik ni slovenščina), oziroma osebe, ki niso rojene v Sloveniji in so pridobile državljanstvo;
- osebe, ki nimajo slovenskega državljanstva, in sicer osebe s pridobljenim dovoljenjem za stalno prebivanje v Republiki Sloveniji in osebe z dovoljenjem za začasno prebivanje v Republiki Sloveniji;
- prosilci za mednarodno zaščito in osebe z mednarodno zaščito²;
- državljani držav članic Evropske unije³;
- otroci slovenskih izseljencev in zdomcev (s slovenskim državljanstvom ali brez slovenskega državljanstva), ki so se vrnil v domovino.

² V Strategiji so uporabljeni izrazi: osebe z začasno zaščito, prosilci za azil in begunci.

³ V Strategiji je za omenjene državljane uporabljen termin: kategorija migrantov s posebnim statusom, ki je postala aktualna z vstopom Slovenije v Evropsko unijo

2. Pravnoformalne podlage za izobraževanje otrok priseljencev v Slovenij

2.1. Mednarodni dokumenti

Izobraževanje otrok priseljencev obravnavajo naslednji evropski dokumenti (Strategija, 2007, str. 9):

»Direktiva Sveta Evropske skupnosti z dne 25. julija 1977 o izobraževanju otrok delavcev migrantov (77/486/EGS), Direktiva Sveta št. 2001/55/ES z dne 20. julija 2001 o najnižjih standardih za dodelitev začasne zaščite v primeru množičnega prihoda razseljenih oseb in ukrepih za uravnoteženje prizadevanj med državami članicami pri sprejemanju takšnih oseb in ustreznih posledic, Direktiva Sveta št. 2004/83/EC z dne 29. aprila 2004 o minimalnih standardih za kvalifikacijo in status državljanov tretjih držav ali oseb brez državljanstva kot beguncev ali oseb, ki drugače potrebujejo mednarodno zaščito, ter o vsebini podeljene zaščite«.

V dokumentih je poudarjena pravica otrok do brezplačnega poučevanja, v katerega spada zlasti ustrezno prilagojeno poučevanje uradnega jezika države gostiteljice, poudarek je na spodbujanju učenja maternega jezika in kulture države izvora, ter dostop do vzgojno-izobraževalnega sistema pod enakimi pogoji, kot ga imajo državljani države gostiteljice.

V povezavi z izobraževanjem otrok priseljencev Slovenijo zavezujejo tudi naslednje mednarodne direktive. Najprej bomo omenili Direktivo o izvajanju načela enakega obravnavanja oseb ne glede na raso ali narodnost (2000/43/ES), ki vzpostavlja smernice za boj proti diskriminaciji na podlagi rase ali narodnosti na različnih področjih, med drugimi tudi v izobraževanju. Naslednji sta Direktiva Sveta o statusu državljanov tretjih držav, ki so rezidenti za daljši čas (2003/109/ES) in Direktiva o pravici do združitve družine (2003/86/ES), ki zagotavlja družinskim članom migranta (sponzorja) pravico dostopa do izobraževanja pod enakimi pogoji, kot veljajo za sponzorja.

Na mednarodni ravni Slovenijo zavezuje tudi Konvencija o otrokovih pravicah (v nadaljevanju Konvencija) (OZN)⁴, v skladu s katero mora država zagotavljati obvezno in vsem brezplačno dostopno osnovno izobraževanje brez kakršnegakoli razlikovanja po rasi, barvi kože, spolu, jeziku, veroizpovedi, političnem ali drugem prepričanju,

⁴ Konvencijo o otrokovih pravicah je sprejela Generalna skupščina Združenih narodov z resolucijo št. 44/25 z dne 20. 9. 1989.

narodnem, etničnem ali družbenem poreklu, premoženju, invalidnosti, rojstvu ali kakršnekoli drugem položaju otroka, njegovih staršev ali zakonitega skrbnika (2. in 28. člen Konvencije). V Konvenciji so že upoštevani dokumenti o posebni skrbi za otroka, kot so Ženevska deklaracija o otrokovih pravicah iz leta 1924, Deklaracija o otrokovih pravicah iz leta 1959, Splošna deklaracija človekovih pravic, Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah, Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah (še posebej 23. in 24. člen) ter Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah (še posebej 10. člen). V tematskih sklopih je izražen poziv k multikulturalnosti, saj že v preambuli piše, da so države pogodbenice sklenile Konvencijo, upoštevajoč pomen tradicije in kulturnih vrednot posameznih narodov za varstvo in skladen razvoj otroka.

2.2. Slovenske pravnoformalne podlage pri vključevanju otrok priseljencev v sistem vzgoje in izobraževanja ter izhodišča za razvoj multikulturnega izobraževanja

Strategija (2007, str. 4) navaja, da imajo po določenih šolske zakonodaje otroci tujih državljanov, ki bivajo v Republiki Sloveniji, pravico do vključevanja v osnovno in srednjo šolo pod enakimi pogoji kot otroci slovenskih državljanov. Državljeni drugih držav članic EU, Slovenci brez slovenskega državljanstva in begunci se lahko izobražujejo pod enakimi pogoji kot slovenski državljeni, drugi tuji državljeni pa po načelu vzajemnosti (na podlagi mednarodnih pogodb minister za izobraževanje določi število vpisnih mest za te dijake). V Zakonu o vrtcih otroci tujih državljanov niso posebej omenjeni, je pa v zakonu zapisano, da poteka predšolska vzgoja po načelih enakih možnosti za otroke in starše, upoštevajoč različnosti med otroki in pravice do izbire in drugačnosti.

Pravico do vključevanja otrok priseljencev v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem obravnavajo **Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja, Zakon o osnovni šoli, Zakon o gimnazijah, Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju, Zakon o začasni zaščiti razseljenih oseb, Zakon o tujcih, Zakon o mednarodni zaščiti, Pravilnik o preverjanju in ocenjevanju znanja ter napredovanju učencev v osnovni šoli ter Pravilnik o normativih in standardih za izvajanje izobraževalnih programov in vzgojnega programa na področju srednjega šolstva.**

Kot je bilo že omenjeno, so bile nekatere uredbe, strategije in pobude, ki jih lahko označimo kot začetne temelje multikulturnega izobraževanja v Sloveniji, oblikovane šele proti koncu prvega desetletja 21. stoletja. Pomemben dokument glede vključevanja otrok priseljencev v slovenski šolski sistem je Strategija vključevanja otrok, učencev in dijakov migrantov v sistem vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji (2007), v kateri je analizirano stanje v Sloveniji, v njej pa so poleg primerov iz tujine zapisani tudi cilji, načela in ukrepi za uspešnejše vključevanje učencev priseljencev v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem. Prav tako je potrebno izpostaviti vlogo Smernic za vključevanje otrok priseljencev v vrtce in šole (2012) ter usmeritve Bele knjige (2011). Na podlagi Strategije je Ministrstvo za šolstvo in šport objavilo razpise, sofinancirane iz evropskih strukturnih skladov - Javni razpis »Vključevanje otrok migrantov v vzgojo in izobraževanje 2008-2011«, tematike multikulturnega izobraževanja pa se dotikajo tudi javni razpis »Profesionalno usposabljanje strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju v letih 2008, 2009, 2010 in 2011«, javni razpis »Formalne oblike izobraževanja za državljanstvo v multikulturni družbi 2010–2011«, »Javni razpis za izbor projektov s področij socialnih, državljskih in kulturnih kompetenc za obdobje 2009–2012«, NPO – neposredna potrditev operacije »Priprava konceptualnih osnov za dograjevanje sistema vzgoje in izobraževanja 2010–2011 (Bela knjiga)« ter NPO »Sporazumevanje v tujih jezikih 2008–2010«. Projekt »Vključevanje otrok migrantov v vzgojo in izobraževanje 2008-2011« je bil nadgrajen s projektoma **Razvijamo medkulturnost kot novo obliko sobivanja**, ki je v obdobju od 2013 – 2015 potekal na 65 slovenskih šolah ter s projektom **Razvoj učnih gradiv na področju slovenščine kot drugega tujega jezika skozi izvedbo tečajev za različne ciljne skupine in seminarjev za njihove izvajalce**. Oba projekta sta bila sofinancirana iz Evropskega socialnega sklada.

Osnovni cilj projekta z naslovom **Razvijamo medkulturnost kot novo obliko sobivanja** je bil prispevati h krepitvi podpornih okoljih v VIZ za razvijanje vrednot medkulturnosti in zagotoviti ustrezno informiranost in usposobljenost strokovnih delavcev za uspešno vključevanje otrok priseljencev iz drugih jezikovnih in kulturnih okolij v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem. Cilj projekta je bil zagotoviti ustrezno izobraževanje strokovnih delavcev, ki so v stiku z otroki priseljenci, ter usposabljanje strokovnih delavcev – multiplikatorjev za delo s strokovnimi delavci vzgojno-izobraževalnih zavodov, v katere so vključeni otroci priseljenci.

Z namenom kontinuiranega pridobivanja in razvoja učnih gradiv in drugih orodij za poučevanje in učenje slovenščine kot drugega/tujega jezika ter razvoja specializiranega poučevanja in učenja slovenskega jezika kot drugega/tujega jezika, ki naj bi vsebovalo vse zahtevnostne stopnje in module po ciljnih skupinah je ministrstvo v novembru 2014

objavilo razpis, sofinanciran s strani Evropskega socialnega sklada z naslovom **Razvoj učnih gradiv na področju slovenščine kot drugega tujega jezika skozi izvedbo tečajev za različne ciljne skupine in seminarjev za njihove izvajalce**. Cilj omenjenega razpisa je bil prednostno zagotoviti manjkajoče učno gradivo in druga orodja za poučevanje in učenje slovenščine kot drugega/tujega jezika ob upoštevanju izkušenj, ki kažejo na to, da lahko gradivo služi različnim ciljnim skupinam (priseljencem, Romom, Slovencem po svetu) in s tem prispeva k razvoju področja kot celote. Vsi projekti so že zaključeni, rezultati projektov pa so dostopni na spletni strani MŠŠ⁵ ali pa na spletni strani upravičencev.

Omenjeni razpisi in NPO-ji pomenijo uresničitev nekaterih ukrepov iz Strategije, hkrati pa so razvili mehanizme, ki prispevajo k učinkovitejšemu vključevanju učencev priseljencev v šolski sistem s ciljem njihove boljše vključenosti v družbo in izboljšanja njihovega položaja na trgu dela. To so projekti, ki se dotikajo in analizirajo obstoječe stanje na omenjenem področju ter hkrati nakazujejo rešitve za dvig kakovostne ravni pri vključevanju otrok priseljencev v slovenski šolski prostor ter se zavzemajo za višjo dimenzijo multikulturalnosti v slovenskem izobraževalnem prostoru.

Na osnovi Strategije vključevanja otrok, učencev in dijakov migrantov v sistem vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji, in sicer kot sestavni del nacionalne strategije za integracijo otrok priseljencev, so nastale Smernice za izobraževanje otrok tujcev v vrtcih in šolah, ki jih je leta 2009 skupaj z zunanjimi sodelavci izdal Zavod za šolstvo, dopolnjena izdaja s spremenjenim naslovom Smernice za vključevanje otrok priseljencev v vrtce in šole pa je na voljo od leta 2012 dalje. Namenjene so vzgojno-izobraževalnim zavodom (predšolski vzgoji, osnovnošolskemu in srednješolskemu izobraževanju ter vzgoji in izobraževanju v domovih za učence in dijaških domovih) v Republiki Sloveniji. Smernice pomenijo uresničevanje ukrepov, izraženih v Strategiji in opredeljujejo (Smernice 2012, str. 1–2) »predvsem strategije, prilagoditve za delo in načine sodelovanja ter vključevanja otrok in njihovih staršev, zato da bi pomagali vrtcem, šolam in dijaškimi domovom pri načrtovanju vzgojno-izobraževalnega dela z otroki, ki se kot državljani drugih držav na novo vključujejo v naš sistem vzgoje in izobraževanja«. Poleg poudarka novopriseljenih otrok pa je v nadaljevanju Smernic (2012, str. 2) navedeno, da

⁵

http://www.mizks.gov.si/si/delovna_podrocja/projektne_enota_za_izvajanje_kohezijske_politike/instrumenti_operacije_upravicenci_in_gradiva/.

»smernice upoštevajo vključujoč pristop k integraciji otrok, učencev in dijakov priseljencev oziroma otrok druge in tretje generacije, katerih starši so se v času vključitve v naš vzgojno-izobraževalni sistem priselili od drugod, ter so spodbuda za ustvarjanje pogojev uspešnega učenja vseh udeležencev, ne glede na morebitne razlike v njihovih psihofizičnih sposobnostih, jeziku, ekonomsko-socialnem statusu družine ipd«.

Prav tako zavezo Slovenije k multikulturnemu izobraževanju opredeljuje Bela knjiga (2011, str. 13) kjer navaja, da nas človekove pravice

»zavezujejo k spoštovanju dostojanstva vsakega posameznika ter k spoštovanju pluralnosti kultur in s tem k spodbujanju razumevanja, strpnosti in prijateljstva med vsemi narodi, rasami, verskimi in drugimi skupinami. Spoštovanje pravice do nediskriminiranosti nalaga dolžnost nediskriminiranja v ravnanjih, pri čemer velja izpostaviti zlasti nediskriminiranje oseb oziroma otrok iz kulturno in socialno manj spodbudnih okolij ter priseljencev, nediskriminiranje v razliki med spoloma in nediskriminiranje oseb s posebnimi potrebami«.

3. Sistemska ureditev izobraževanja otrok priseljencev

3.1. Predšolska vzgoja

Smernice za vključevanje otrok priseljencev v vrtce in šole (2012, str. 3) v zapisu tudi vrtce zavezujejo k udeležanju načela» vključujočega pristopa pri uresničevanju pravic otrok priseljencev do izobraževanja za njihovo učinkovito vključitev in oblikovanje medkulturne družbe«. V okviru napotkov in idej za vrtce je predvidena skrb za učenje slovenščine, vendar pa brez podrobnejše razdelave kot je sicer zapisana za osnovne/srednje šole in dijaške domove. Posledično je dodatna strokovna pomoč za poučevanje slovenščine predvidena le za šolajoče se otroke.

3.2. Osnovna šola

Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, šolam, ki imajo vključene učence priseljence v prvem in drugem letu šolanja nudi ure dodatne strokovne pomoči pri učenju slovenščine. Veljavna zakonodaja (81. člen Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje

in izobraževanja) daje normativno podlago za zagotavljanje sredstev iz državnega proračuna tako za učenje slovenščine kot tudi poučevanje maternega jezika za priseljene učence in dijake, vključene v redno osnovnošolsko in srednješolsko izobraževanje.

Do okvirnega števila teh učencev, ki se prvo in drugo leto šolajo v Sloveniji, pridemo na MIZŠ⁶ posredno, in sicer na podlagi prejetih vlog šol za financiranje ur dodatne strokovne pomoči za poučevanje slovenščine. Dodatna strokovna pomoč (v nadaljevanju DSP) pri učenju slovenščine se priseljenim učencem, ki se prvo leto šolajo v Republiki Sloveniji, zagotavlja že od konca devetdesetih let, s šolskim letom 2010/2011 pa se tovrstna pomoč priseljenim učencem zagotavlja tudi **v drugem letu** šolanja. Na podlagi prejetih vlog šol za odobritev ur DSP za priseljene učence je razvidno, da se na letni ravni v osnovne šole v prvem letu vključi v povprečju okrog tisoč otrok, v drugem letu pa ostaja od 500 do 800 priseljenih otrok s trendom povečevanja tega števila.

Ob zagotavljanju sredstev za učenje slovenščine MIZŠ za priseljene učence omogoča in podpira izvajanje pouka maternih jezikov in kultur. Že več let se v nekaterih osnovnih šolah za priseljene učence izvaja pouk albanščine, bosanščine, finščine, hrvaščine, makedonščine, nemščine, nizozemščine, srbščine, ruščine in ukrajinščine.

Leta 2008 je bila v Pravilnik o preverjanju in ocenjevanju znanja ter napredovanju učencev v osnovni šoli vključena določba, ki dopušča **možnost prilagajanja ocenjevanja za učence priseljence**. V skladu s Pravilnikom o preverjanju in ocenjevanju znanja ter napredovanju učencev v osnovni šoli se lahko za učence, ki so tuji državljani oziroma osebe brez državljanstva in prebivajo v Republiki Sloveniji, v dogovoru s starši prilagodijo načini in roki za ocenjevanje znanja, število ocen ter drugo. Znanje učenca priseljenca se lahko ocenjuje glede na njegov napredek pri doseganju ciljev oziroma standardov znanja, opredeljenih v učnih načrtih. O prilagoditvah odloči učiteljski zbor. Prilagoditve za ocenjevanje znanja se upoštevajo največ dve šolski leti. Učenci priseljenci iz drugih držav so lahko ob koncu pouka v šolskem letu, v katerem so prvič vključeni v osnovno šolo v Republiki Sloveniji, neocenjeni iz posameznih predmetov in napredujejo v naslednji razred. O napredovanju odloči na predlog razrednika učiteljski zbor.

Učenci priseljenci iz drugih držav, katerih materni jezik ni slovenski in se prvič vključijo v osnovno šolo v Republiki Sloveniji v 6. in 9. razredu, opravljajo v tem šolskem letu nacionalno preverjanje znanja prostovoljno.

⁶ Podatki, ki jih navajamo v nadaljevanju, so iz baze podatkov MIZŠ.

3.3. Srednja šola

Pravilnik o normativih in standardih za izvajanje izobraževalnih programov in vzgojnega programa na področju srednjega šolstva (Uradni list RS, št.62/10 in 99/10) v 16. členu določa dolžnost organiziranja tečaja slovenščine za dijake, ki zaradi neznanja oziroma pomanjkljivega znanja slovenskega jezika potrebujejo in si želijo pomoč, pri čemer upošteva strokovne ocene učitelja o stopnji njihovega znanja in razumevanja slovenskega jezika.

Kriterij za oblikovanje skupin je število prijavljenih dijakov iz prejšnjega odstavka tega člena ter strokovna ocena učitelja o stopnji njihovega znanja in razumevanja slovenskega jezika:

- do 6 dijakov, ne glede na njihovo znanje jezika: mešana skupina – intenzivni 35 urni tečaj,
- od 7 do 12 dijakov, ne glede na njihovo znanje jezika: mešana skupina – 70 urni tečaj,
- do 16 dijakov z enakim (pred)znanjem jezika: homogena skupina – 70 urni tečaj.

Za dijake šola organizira tečaj samo za prvi dve leti njihovega izobraževanja v Republiki Sloveniji.

4. Vključevanje otrok prosilcev za mednarodno zaščito in otrok z mednarodno zaščito v vzgojno-izobraževalni sistem

Glede na posebno dimenzijo vključevanja otrok prosilcev za mednarodno zaščito in otrok z mednarodno zaščito, ki jim je primarno potrebno zagotoviti osnovne življenjske potrebe ter glede na dejstvo, da ti otroci izhajajo iz neslovansko govorečih področij, ki predstavljajo zahtevnejšo dimenzijo učenja slovenskega jezika, Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport priporoča dvostopenjski model vključevanja. Pri tem smo se naslonili na rezultate projektov »Vključevanje otrok migrantov v vzgojo in izobraževanje 2008-2011« ter »Razvijamo medkulturnost kot novo obliko sobivanja 2013-2015«, sofinanciranih s strani Evropskega socialnega sklada. V modelu so predstavljene različne dejavnosti, ki jih lahko ponudimo otrokom priseljencem in njihovim

staršem v času inkluzije v novo jezikovno in kulturno okolje, ki vključuje socialno, jezikovno in kulturno področje.

Vključevanje razdelimo na dve obdobji, t. i. **UVAJALNICO** in **NADALJEVALNICO**. Pred vključitvijo v redni pouk se za omenjene otroke organizira uvajalnico, ki poteka strnjeno v trajanju 20 ur, po končani uvajalnici se otroci vključijo k rednemu pouku, pri čemer jim pripada dodatna strokovna pomoč pri učenju slovenščine, priporočena je strnjena oblika izvajanja (nadaljevalnica).

V 20-urni program **UVAJALNICE** so otroci povabljeni že ob vpisu v šolo. Govorimo o učenju slovenskega jezika in vključevanju v novo okolje, zato imamo v mislih tako jezikovno kot socialno vključenost. V tednu pred pričetkom vstopa v redni pouk spoznajo šolske prostore, posamezne strokovne delavce, bližnjo okolico šole, se družijo z vrstniki in spletajo nova poznanstva in prijateljstva. Uvajalnico se lahko pripravi in organizira na posamezni šoli, lahko pa na eni šoli, kjer se zberejo učenci iz različnih šol v posamezni občini oz. regiji.

Po zaključku uvajalnice je učenec vključen v **NADALJEVALNICO**, v kateri je v obdobju **dveh šolskih let deležen dodatne podpore**, saj program vključuje dejavnosti, ki mu jih ponujata tako šola kot lokalno okolje (učenje slovenščine kot drugega jezika, učna pomoč, individualni programi za učenca, prilagoditve metod in oblik dela pri poučevanju ter prilagoditve ocenjevanja med šolskim letom, podpora pri vključevanju v interesne dejavnosti v šoli in izven nje, različne počitniške priložnosti in aktivnosti v lokalnem okolju, nadaljevalni tečaji jezika ter podpora pri organizaciji dopolnilnega pouka maternih jezikov in kulture otrok priseljencev).

Poleg omenjenega modela, ki ga Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport priporoča pri vključevanju otrok prosilcev za mednarodno zaščito in otrok z mednarodno zaščito je ministrstvo v luči prihoda še posebej ranljivih skupin v letu 2016/17 pripravilo naslednje ukrepe:

- priprava priporočil za šole in vzpostavitev posebne spletne strani (http://www.mizs.gov.si/si/vkljucevanje_priseljencev_v_sistem_vzgoje_in_izo_brazevanja/) za vodstva šol, učitelje, starše in vso zainteresirano javnost;
- pripravljen in sprejet je izobraževalni program Opismenjevanje v slovenščini za odrasle govorce drugih jezikov (z dodatkom za mladoletnike- prosilce za mednarodno zaščito), stare od 15-18 let, ki omogoča ustrežnejšo vključitev v program osnovne šole za odrasle;
- objava gradiv za učenje in poučevanje slovenščine kot drugega jezika; <http://www.zrss.si/objava/vkljucevanje-otrok-beguncev>

- objavljen je razpis »Krepitev socialnih in državljskih kompetenc strokovnih delavcev (2016-2021)«, ki bo preko programov profesionalnega usposabljanja deloval v smeri opolnomočenja strokovnih delavcev za uspešnejše vključevanje otrok, učencev, dijakov in študentov priseljencev ter otrok večinske kulture. Eden izmed ciljev projekta je poleg spodbujanja medkulturnega dialoga in sprejemanje drugačnosti tudi priprava **predloga programa dela z otroki priseljencev, ki bo vseboval tudi utemeljeno priporočeno število ur učenja slovenščine za otroka priseljenca, in sicer za področje predšolske vzgoje, osnovnošolskega izobraževanja po vzgojno-izobraževalnih obdobjih in srednješolskega izobraževanja;**
- oblikovana je koordinacijska skupina za reševanje t.i. begunske problematike, ki jo vodijo predstavniki MNZ in katere člani so tudi predstavniki MIZŠ;
- redno se sestaja Posvetovalna skupina za obravnavo vprašanj v zvezi z vključitvijo priseljencev in otrok prosilcev za mednarodno zaščito v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem;
- MIZŠ aktivno sodeluje pri nameščanju mladoletnikov brez spremstva v dijaške domove v sodelovanju z MNZ in MDDSZ;
- sprejeta sta dokumenta Oblike in vsebine strokovnega dela z mladoletniki brez spremstva v dijaškem domu ter Protokol in postopkovnik bivanja mladoletnikov brez spremstva v dijaških domovih;
- v zaključni fazi je Protokol vrednotenja izobraževanja mladostnikov brez listin o doseženi izobrazbeni ravni kot vstopni pogoj za vpis v programe srednješolskega izobraževanja, v programe višješolskega strokovnega izobraževanja programe ter v visokošolske študijske programe;
- MIZŠ aktivno sodeluje na različnih posvetih in konferencah na nacionalni in mednarodni ravni.

Zaključek

Kot je iz zgoraj navedenega razvidno, je Republika Slovenija v zadnjem obdobju naredila precej korakov v izobraževanju in vključevanju otrok priseljencev v vzgojo in izobraževanje, ki jih je potrebno oblikovati v sistemsko, koherentno celoto. Delujemo v smeri nadgradnje obstoječih rešitev na polju vključevanja priseljencev, zagotavljanja sredstev za prenos že nastalih vsebin in gradiv ter vključitev le teh v nadaljnji proces izobraževanja, saj je le-to nujno za uspešno izvajanje in nadaljevanje že narejenega.

Znanje je namreč najmočnejše orožje proti stereotipom, spodbujanje multikulturalnosti v šolah in v izobraževanju ter usposabljanju bodočih učiteljev pa nedvomno spodbuja kritično mišljenje in antiteze predsodkom. V času globalizacije in demografskih sprememb multikulturalno izobraževanje ponuja poti kako izboljšati učne dosežke in obogatiti kurikulum za vse učence.

Primeri dobrih praks kažejo, da smo razvili že kar veliko strategij dela tako z otroki kot z njihovimi starši. Za nami in pred nami so novi izzivi, ki smo se jih in se jih bomo lotevali na različne načine. V predstavljenem modelu lahko vidimo smernice in usmeritve, ki so podpora pri izboru dejavnosti, ki jih strokovni delavci lahko na šolah izvajajo. Poseben pomen bi morali v Sloveniji dati izobraževanju učiteljev, saj je po mnenju mnogih (Hanuš, 2010; Hartman, 2009; Medvešček, Bešter, 2010; Strategija, 2007) učenje slovenščine za otroke priseljence oteženo tudi zato, ker običajno učitelji v šolah niso dovolj usposobljeni za poučevanje slovenščine kot drugega jezika.

O tem, da je učenje uradnega jezika države sprejema pomembno za uspešno sodelovanje priseljencev v izobraževalnem procesu, so mnenja precej poenotena in tudi integracijske politike v večini evropskih držav med ukrepi za vključevanje otrok priseljencev v izobraževalni sistem posvečajo posebno pozornost prav učenju uradnega/učnega jezika (Integracija otrok priseljencev v šole v Evropi – Eurydice, 2009; Medvešček, Bešter, 2010).

Prav tako je potrebno učitelje praktično intenzivneje usposablјati za poučevalne strategije, ki bodo ustrezale različnim učencem, vzgojni koncept pa je potrebno oblikovati gleda na značilnosti in potrebe multikulture družbe, temelječe na principih pravičnosti in kulturne tolerance.

Ozaveščanje o pomembnosti upoštevanja ustreznega vključevanja v kontekstu multikulturalnosti ne le novopriseljenih otrok, temveč tudi otrok naslednjih generacij

priseljencev, skrbi za čimprejšnjo osvojitve slovenskega jezika ter hkratnem poudarku ohranjanja maternega jezika, ob upoštevanju načela demokracije, pravne države in človekovih pravic, je osnova za uspešno vključevanje učencev priseljencev v slovensko družbo.

Literatura in viri

Direktiva Sveta 2000/43/ES z dne 29. junija 2000 o izvajanju načela enakega obravnavanja oseb ne glede na raso ali narodnost. Pridobljeno 30. 11. 2013, s http://www2.arnes.si/~ljmiri1s/slo_html/novosti/Direktiva%20Sveta%202000-43-EC.doc.

Direktiva Sveta 2003/109/ES z dne 25. novembra 2003 o statusu državljanov tretjih držav, ki so rezidenti za daljši čas (UL L, št. 16; 23. 1. 2004, 44). Pridobljeno 30. 11. 2013, s http://www.zds.si/si/podrocja_delovanja/zaposlovanje_tujcev/direktive_es/direktiva_2003_8260109_8260es/.

Direktiva Sveta 2003/86/ES z dne 22. septembra 2003 o pravici do združitve družine (UL L, št. 251; 3. 10. 2003, 12). Pridobljeno 30. 11. 2013, s <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:19:06:32003L0086:SL:PDF>.

Direktiva Evropskega sveta 77/486/EGS z dne 25. julija 1977 o izobraževanju otrok delavcev migrantov (UL L, št. 199 z dne 6. avgusta 1977, 32–33). Pridobljeno 30. 11. 2013, s <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:05:01:31977L0486:SL:PDF>.

Hanuš, B. (2010). Jezikovne in kulturne ovire, ki vplivajo na opismenjevanje učencev priseljencev. *Sodobna pedagogika*, 61(1), 122–135.

Hartman, M. (2009). *Učenje slovenščine kot drugega jezika v kontekstu medkulturne pedagogike*. Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani: Filozofska fakulteta.

Integracija otrok priseljencev v šole v Evropi (2009). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Eurydice. Pridobljeno 13. 3. 2013, s http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/101SL.pdf.

Konvencija o otrokovih pravicah. Generalna skupščina Združenih narodov, Resolucija št. 44/25, 20. november 1989. Pridobljeno 16. 5. 2013, s http://www.pfmb.uni-mb.si/files/stud_gradivo_oddelek/9138_Konvencija_o_otrokovih_pravicah.pdf.

Klemenčič, E., Štremfel, U. (2011). *Nacionalna in mednarodna perspektiva izobraževanja za državljanstvo v multikulturni družbi*. Ljubljana: ZRC SAZU in Pedagoški inštitut.

Krek, J., Merljak, M. (ur.) (2011). *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji*. Ljubljana: Zavod za šolstvo Republike Slovenije.

Madruša Jelen, M., Čančar, I.(2015). *Razvijamo medkulturnost kot novo obliko sobivanja*. Ljubljana: ISA institut.

Medvešek, M., Bešter, R. (2010). Vključevanje migrantskih otrok v vzgojnoizobraževalni sistem. V M. Medvešek, R. Bešter (ur.), *Državljeni tretjih držav ali tretjerazredni državljani?* (205–269). Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.

Pravilnik o preverjanju in ocenjevanju znanja ter napredovanju učencev v osnovni šoli. Uradni list RS, št. 52/2013.

Pravilnik o normativih in standardih za izvajanje izobraževalnih programov in vzgojnega programa na področju srednjega šolstva. Uradni list RS, št.62/10 in 99/10.

Smernice za vključevanje otrok priseljencev v vrtce in šole. (2012). Ljubljana: Zavod za šolstvo. Pridobljeno 5. 6. 2013, s http://www.zrss.si/pdf/220213081123_smernice_za_vkljucevanje_otrok_priseljencev__dopolnjene__2012-_sssi_25_10_2012.pdf.

Strategija vključevanja otrok, učencev in dijakov migrantov v sistem vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji. (2007). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport. Pridobljeno 10. 2. 2012, s http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/razvoj_solstva/projekti/Strategija_vkljucevanje_migrantov.doc.

Strategija vzgoje in izobraževanja Romov v Republiki Sloveniji. (2004). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport Republike Slovenije. Pridobljeno 16. 5. 2012, s http://www.mizks.gov.si/si/solstvo/razvoj_solstva/projekti/enake_moznosti/#c842.

Topić, M. (1995). *Begunski otroci v slovenskih osnovnih šolah*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.

Uredba o pravicah in dolžnostih beguncev v Republiki Sloveniji. Uradni list RS, št. 33/04, 129/04, 112/06, 61/07, 111/07 – ZMZ in 67/08.

Vrečer, N., Kucler, S. B. (2010). *Kodeks medkulturnega dialoga za izobraževalce odraslih*. Ljubljana: Andragoški center Republike Slovenije.

Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja. Uradni list RS, št. 12/1996 (23, 1996, popr.), Uradni list RS, št.115/2003, Uradni list RS, št. 36-1460/2008.

Zakon o osnovni šoli. Uradni list Republike Slovenije, št. 12/1996, Uradni list RS, št. 81/2006, Uradni list RS, št. 102/2007, Uradni list RS, št. 87/2011.

Zakon o gimnazijah. Uradni list RS, št.1/2007.

Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju. Uradni list RS, št. 79/2006.

Zakon o tujcih. Uradni list RS, št. 64/2009.